

Persoonsgegevens

Ministerie van Onderwijs, Cultuur & Wetenschap
Postbus 16375
2500 BJ DEN HAAG

Per e-mail: Persoonsgegevens

Datum 21 november 2024

Uw kenmerk 49198275

Telefoon Persoonsgegevens

Ons kenmerk UNL 24076 U

E-mail Persoonsgegevens

Bijlagen -

Onderwerp **Schriftelijke toelichting op recente ontwikkelingen omtrent de kleine talenopleidingen**

Geachte Persoonsgegevens,

In uw brief van 18 november 2024 verzoekt u ons een toelichting te geven op de keuzes met betrekking tot de talenopleidingen, zoals die onlangs voor de universiteiten van Leiden en Utrecht naar buiten zijn gekomen. Met name wilt u weten hoe die zich verhouden tot het talendeel van het Sectorplan Geesteswetenschappen, 'Traditie in Transitie', waar uw ministerie in 2022 goedkeuring aan heeft verleend. Verder wilt u een nadere toelichting op de gevolgde procedure, de rol daarin van DLG, het programmabureau Duurzame Geesteswetenschappen en UNL. Wij hechten er wel aan om te benadrukken dat over de plannen waar u aan refereert nog geen besluit is genomen.

In onderstaande gaan wij nader in op uw vragen. Wellicht ten overvloede verwijs ik ook nog naar de verklaring die het DLG op 11 november jongstleden heeft gepubliceerd (<https://sshraad.nl/dlg-verklaring/>).

Relatie maatregelen en procedure met het Sectorplan

Een belangrijke vraag is hoe de aangekondigde maatregelen zich verhouden tot het sectorplan Geesteswetenschappen. Het talendeel van het sectorplan Geesteswetenschappen, dat in 2022 is goedgekeurd door het ministerie van OCW, kent drie actielijnen. In het kort:

- I. Bereik taal- en cultuurexpertise vergroten door de betreffende kennis en expertise in te bedden in relevante andere (bredere, veelal interdisciplinair ingerichte) opleidingen dan de taal en cultuuropleidingen (bijvoorbeeld Communicatiewetenschappen; International Studies etc.).
- II. Doelmatigheid taal en cultuuropleidingen Frans en Duits vergroten door te komen tot verregaande landelijke samenwerking, waarbij tussen 2023-2028 wordt toegewerkt naar een gezamenlijk vormgegeven landelijk programma.
- III. Verbreding van de toegang tot de lerarenopleiding. Actielijn 1 en 3 zijn sterk met elkaar verbonden: uit de bredere opleidingen waar de talige expertise wordt ondergebracht, komen ook potentiële studenten voor de lerarenopleiding.

Het is ook belangrijk erop te wijzen dat de actielijnen in het Sectorplan niet alleen een doelmatigheidsachtergrond hebben (de opleidingen trekken ondanks voortdurende pogingen al meer dan 25 jaar nauwelijks studenten), maar dat er ook al langer inhoudelijke redenen zijn om taal en cultuuropleidingen toekomstbestendiger te maken.

De invulling van actielijn 1 ligt primair bij de instellingen. Zij hebben binnen de eigen instelling de bevoegdheid om het opleidingsaanbod zo aan te passen dat de betreffende taal- en cultuurexpertise wordt ingebed in andere opleidingen. De afspraken binnen het sectorplan zijn daarvoor het uitgangspunt.

In het kader van actielijn 2 is er het afgelopen jaar binnen het DLG bestuurlijk hard gewerkt aan de eerste fase van een proces om tot een landelijk programma voor Frans en voor Duits te komen. Voor het creëren van draagvlak zijn programmateams per taal ingericht met afvaardiging uit alle lokale opleidingen. Doel was te komen tot een gedragen gezamenlijke visie op en uitwerking van een landelijk programma per taal. Ondanks de inzet van alle betrokkenen bleek het bottom-up-proces afgelopen juni nog niet tot een gedeelde visie op en uitwerking van een landelijk programma per taal te hebben geleid, dat aan de door de decanen gestelde kaders voldeed.

Met het oog daarop heeft het DLG de opdracht gegeven voor een vertrouwelijke verkenning. Dit zou moeten leiden tot een geaccordeerd plan.

Helaas zijn we ingehaald door de omstandigheden. Tegen de zomer werd duidelijk wat de enorme impact van de door het kabinet aangekondigde bezuinigingen zou zijn op de financiële situatie van de faculteiten. Twee van de betrokken faculteiten, Leiden en Utrecht, zagen zich daardoor genoodzaakt al eerder plannen naar buiten te brengen die een voorschot nemen op datgene wat het sectorplan onder actielijn 1 behelst: prioriteren van het onderbrengen van talige expertise onder bredere labels en daartoe stoppen met de instroom in de lokale zelfstandige opleidingen. Het spreekt vanzelf dat beide genoemde universiteiten zich blijven committeren aan de totstandkoming van een landelijk programma Frans en Duits, maar de bezuinigingen zetten deze ambitie wel onder druk. UNL benadrukt overigens dat het anders organiseren van opleidingen of het (mogelijk) stopzetten van opleidingen – al worden in dit geval de voornemens van een goed voorbereid sectorplan uitgevoerd – nu versneld wordt of grotere ingrepen vraagt, als rechtstreeks gevolg van de bezuinigingen, en dat dit ook bij andere faculteiten in de toekomst plaats zal gaan vinden.

Wat betreft de talen willen wij daarbij graag benadrukken dat het afbouwen van zelfstandige opleidingen Frans en Duits niet betekent dat alle expertise en capaciteit voor het opleiden van studenten in deze talen verdwijnt. Die capaciteit wordt ingebed in bredere opleidingen en blijft daarmee beschikbaar voor studenten. De expertise blijft ook behouden via het onderzoek. Het is goed om erop te wijzen dat het onderzoek van de stafleden die in deze en andere opleidingen onderwijs geven al heel lang op andere wijze is georganiseerd, namelijk in grotere onderzoeksinstituten waarin disciplinair en interdisciplinair wordt samengewerkt (Taalkunde; Cultuurstudies etc.). Die onderzoeksinstituten blijven bestaan.

Gedurende het gehele proces, dat in uitgebreidere vorm in een brief met de Sectorplancommissie is gedeeld, is tijdens de formele DLG-overleggen teruggekoppeld en feedback opgehaald. Zo bleef er gezamenlijk DLG-proceseigenaarschap bestaan en bleef de verbinding met het sectorplan gegarandeerd. Meer in het algemeen wordt er steeds nauwer samengewerkt binnen de Geesteswetenschappen waarbij het sectorplan een belangrijke leidraad is. De Nationale Commissie Sectorplannen concludeerde (14 september 2022) in haar eindadvies dan ook dat de uitwerking van de SSH-sectorplannen laat zien dat de plannen niet alleen breed gedragen zijn, maar ook dat er meer dan ooit gezocht wordt naar samenwerking over de grenzen van de disciplines heen om de SSH duurzaam te versterken.

Conclusies:

1. Van de in het sectorplan geformuleerde en door de Nationale Commissie Sectorplannen (NCSP) in haar advies expliciet ondersteunde ambities en actielijnen wordt om inhoudelijke en doelmatigheidsredenen niet afgeweken.
2. De volgorde van maatregelen is onder druk van de financiële situatie gewijzigd: eerst enkele lokale labels afsluiten ten behoeve van actielijn 1 en 3, dan uitwerken actielijn 2 (gezamenlijk programma).
3. De capaciteit voor het opleiden van studenten in de Franse en Duitse taal & cultuur is momenteel niet verdwenen, maar anders ingebed. De onderzoek expertise is op een andere manier georganiseerd.
4. Het is gelukt om breed draagvlak te vinden voor de maatregelen in het sectorplan en gedurende het gehele proces, in voorbereiding op het sectorplan GW en de implementatie daarvan, is binnen het DLG nauw overleg geweest over de invulling van dat plan.

Adviesroute

Ten aanzien van Unica/Kleine talen is in het jaar 2015 een landelijke procedure afgesproken (Reactie Minister OCW op Nadere toekomstvisie talen, kst-31288-538, 10-5-2016). Die procedure houdt in dat indien een instelling het voornemen heeft een in Nederland unieke opleiding op te heffen, hiervoor advies wordt ingewonnen bij de zusterfaculteiten, dat formeel aan het DLG wordt voorgelegd. Alle decanen in het DLG zijn ervan doordrongen dat de adviesroute Unica/Kleine talen gevolgd dient te worden. Voorgenomen besluiten van faculteiten zijn voorbesproken met relevante zusterfaculteiten en worden daarna formeel op de DLG-agenda gebracht. Het DLG legt de voornemens langs de afspraken in het sectorplan en brengt dan in samenhang daarmee advies uit. Dat advies wordt beargumenteerd opgestuurd naar UNL met een gezamenlijk (DLG-)verzoek om een positiebepaling van de CvB's. Tussentijds is er al lokaal (decaan-eigen CvB) en centraal (UNL-DLG) overleg geweest. Ook tussen de rectoren is tussentijds contact geweest over dit dossier in het Rectoren College, waar gesproken is over de Geesteswetenschappen en bijbehorende lerarenopleidingen. Dit gesprek krijgt een vervolg op 6 december 2024 tijdens de UNL Stuurgroep Onderwijs & Onderzoek (SOO). De leden van de SOO komen die dag

bij elkaar voor een heidag betreffende het opleidingsaanbod over de volle breedte (macrodoelmatigheid), waarin onder andere gesproken wordt over de Geesteswetenschappen.

Tot 2016 had het Regieorgaan Duurzame Geesteswetenschappen naast UNL ook een plek in de adviesroute. Het Programmabureau Duurzame GW nam die adviesfunctie over vanaf 2016. Het Programmabureau is sindsdien tweemaal verlengd maar houdt op 31 december van dit jaar op te bestaan en zal daarna geen rol meer spelen in de adviesroute. Vanzelfsprekend zal het programmabureau door het DLG om advies worden gevraagd over de voorgenomen besluiten van faculteiten ten aanzien van Unica/Kleine talen, mits dat ruim voor 31 december mogelijk is.

Het is belangrijk om erop te wijzen dat het Programmabureau een positie had toen er nog geen SSH-raad was en ook het DLG als regulier overleg- en afstemmingsorgaan nog niet de rol had die het nu heeft. Door de versterking van de organisatiegraad, die bevestigd is met de goedkeuring van de sectorplannen in 2022, vindt er nu zeer regelmatig overleg plaats over de Geesteswetenschappen binnen het DLG, waarbij ook de Unica/Kleine talen aan de orde komen. Overigens kennen niet alle unica opleidingen een eigen CROHO-label.

Vanaf 31 december ziet de adviesroute er derhalve als volgt uit: voorgenomen besluiten van faculteiten worden besproken met relevante zusterfaculteiten en daarna formeel op de DLG-agenda gebracht. Het DLG brengt, na toetsing aan de afspraken in het sectorplan en andere relevante kaders, een beargumenteerd advies uit aan UNL, met een verklaring van DLG en SSH-Raad over de gevolgde procedure. De UNL SOO en DLG brengen vervolgens elk een zwaarwegend advies uit aan de desbetreffende instelling. Uiteindelijk ligt het besluit bij het CvB van de desbetreffende instelling.

Meer in het algemeen worden er door middel van de sectorplannen SSH bindende afspraken gemaakt en is de samenwerking en afstemming binnen de sector enorm versterkt. De implementatie van de sectorplannen wordt daarbij zowel door de SSH-Raad als door de Sectorplancommissie intensief gemonitord.

De conclusie is dat de landelijke afstemming binnen de Geesteswetenschappen enorm is versterkt en de adviesroute voor Unica/Kleine talen ook met het opheffen van het programmabureau Duurzame Geesteswetenschappen is gewaarborgd.

Wij hopen met deze brief te hebben verduidelijkt dat de aangekondigde maatregelen ten aanzien van de taalopleidingen door Leiden en Utrecht in lijn zijn met de afspraken in het sectorplan Geesteswetenschappen en dat zowel binnen de sector Geesteswetenschappen als op het niveau van de instellingen binnen UNL, mede op basis van de afspraken in het sectorplan afstemming, samenwerking en complementariteit is geborgd. Daarbij is alles erop gericht om – met inachtneming van de formele adviestrajecten en landelijke kaders – zoveel mogelijk waardevolle expertise op een duurzame en toekomstgerichte manier te borgen.

Met vriendelijke groet,

Prof. dr. C. F. van den Berg
Voorzitter UNL

Prof. dr. A. Visser
Voorzitter DLG

Prof. dr. B.J.P. Van Bavel
Voorzitter SSH-Raad